Anteckningar om ungdomsaktiviteter i Entomologiska föreningen i Stockholm under 1940–50-talen

TOR-ERIK LEILER

Det var i gengasens och papperssnörenas tid med bränsleransonering och kuponger. All regional verksamhet var besvärlig. Före T-banans tillkomst var det svårt att ta sig ut till Naturhistoriska riksmuseet och än värre att komma därifrån på kvällstid.

Bristen på varor särskilt från utlandet gjorde sig alltmera gällande och det var svårt för amatörentomologer att skaffa önskvärd utrustning utan förbindelser med något museum. Vi fick uppleva de första genomskinliga plastpåsarna som handelsförpackning och tvätta dem för återbruk som kläckpåsar för insekter. Isoleringen gynnade lokala aktiviteter. Detta framgick av förhållandena i grannlandet Finland, där det entomologiska kunnandet på många områden överträffade det svenska trots nyligen genomlidet fasansfullt krig.

Entomologiska föreningen i Stockholm hade 1941 238 medlemmar och årsavgiften var 10 kr. From detta år flyttades föreningens sammanträden från Skogshögskolan till Naturhistoriska riksmuseet och samtidigt blev Carl H Lindroth dess sekreterare efter Gösta Notini. Härigenom skulle det gamla talesättet att sekreteraren gör en effektiv förening besannas.

Entomologklubben

Som lärare vid Djursholms läroverk var Lindroth, förutom mångsidig biolog och entomolog med jordlöpare som särintresse, också en medryckande talare som gärna engagerade sig i ungdomsverksamhet. Redan på sitt första sammanträde som sekreterare i januari 1941 redogjorde han för planerna på att den första månaden starta en entomologklubb för skolungdom på riksmuseets entomologiska avdelning. Efter diverse diskussioner kunde han själv 1941-10-06 närvara vid Entomologklubbens första sammanträde med 16 skolelever. Han kunde med viss stolthet på föreningssammanträdet 1942-04-15 meddela att Entomologklubben haft 18–20 sammankomster, att den var framgångsrik och att den hade 31 medlemmar. Av dessa nästan jämnåriga ungdomar må följande ihågkommas: Anna Märta Borggård, Sverker Bäckström, Tom Flensburg, Bengt-Olof Landin (Fig. 1), Ulf Nylander, Bengt Nyman, Lennart von Post, Claes Thorén. Landin skulle bli Lindroths duktigaste medhjälpare.

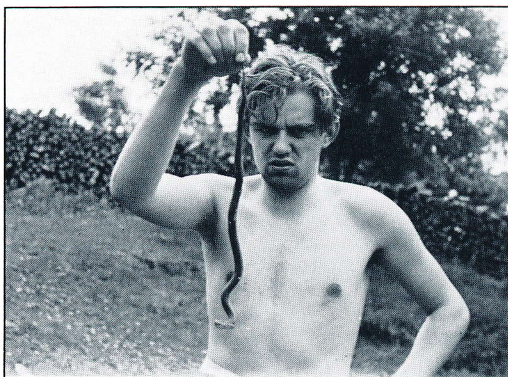

Fig. 1. Bengt-Olof Landin på exkursion 1944, efter högt föredöme snokande efter jordlöpare!

Efter några år gjorde sig dock svårigheterna att komma till och från riksmuseet allt mera gällande och antalet klubbesökare sjönk. En del medlemmar började i stället att träffas hos varandra i Stockholm och ur detta bildades fredens höst 1945 Föreningen Entomologen, där även äldre amatörer blev medlemmar. Landin efterträddes 1947 av Tor-Erik Leiler som ordförande i Entomologen, som 1948 fick möjlighet att ha sina möten på biologiska institutionen, Norra Latin, Drottninggatan 71 B, Stockholm. Under åren 1942–50 hade Entomologklubben och Föreningen Entomologen ett tiotal exkursioner huvudsakligen till sjöar i stadens närhet. Följande föredragshållare ställde upp på deras möten: Lars Brundin, som kom farande på motorcykel! – Skalbaggar vid Torneträsk, Nils Gonnert – Getingar, Karl-Johan Hedqvist – Skogsinsekter, Bror Hansson – Prepareringsmetoder, Anton Jansson – Gotska Sandön, B-O Landin – Fjällbaggar på Nuolja, m fl, T-E Leiler – Husbocken m m, Carl H Lindroth – Skalbaggar på Island m m, René Malaise – Kamtjatkaäventyr, Frithiof Nordström – flera föredrag om fjärilar, Tord Ny-

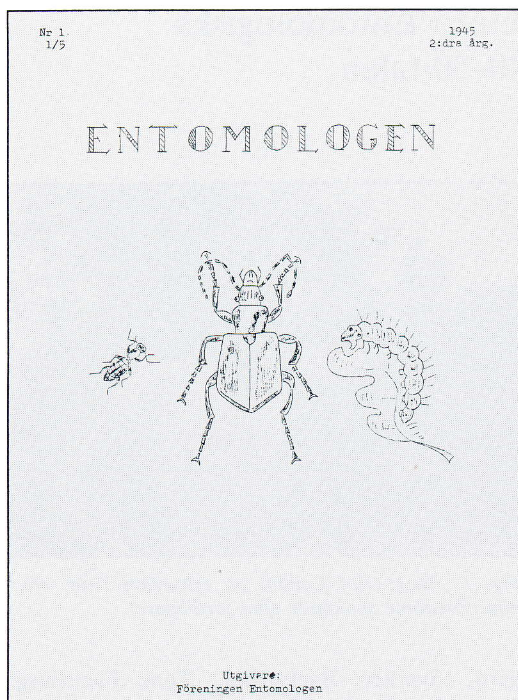

Fig. 2. "Entomologen", Föreningen Entomologens stencilerade publikation, med bidrag av bla Bengt-Olof Landin ("Våra ***Amara****-arter") och Tom Flensburg ("Något om nyare svenska myrfynd").*

holm – Tse-tse flugan, Bror Tunblad – Skadliga inomhusinsekter. En förnämlig panel! Föreningen Entomologen kom också ut med en trettonsidig tidning "Entomologen" med Landin som redaktör (Fig. 2).

Redan 1942 inledde Entomologiska föreningen ett visst samarbete med Faunistiska sällskapet, varur 1948 Fältbiologiska ungdomsförbundet bildades. De mångsidiga "fältbiologerna" blev snabbt populära bland den naturintresserade ungdomen, vilket starkt bidrog till att entomologklubbsverksamheten lades ner 1950.

Bytesföreningen för fjärilar och skalbaggar

Redan i maj 1943 kom Lindroth med ett förslag om en svensk bytesförening efter finskt mönster. Frågan bordlades. Lindroth hade nära förbindelser med finska entomologer och hade imponerats av deras livaktiga bytesförening. Detta åskådliggöres bäst av deras byteskatalog 1948 som omfattar Diptera – Richard Frey, Hymenoptera – Wolter Hellén, Hemiptera – Håkan Lindberg, Coleoptera – Rolf Krogerus, Lepidoptera, även ägg och larver – Ragnar Öller, sländor m m. En tillsatt kommitté bestående av H Allander, B-O Landin och E Nordstrand kunde efter utdragna förhandlingar med entomologiska avdelningens föreståndare O Lundblad få ett mindre utrymme på riksmuseet till förvaring av lådorna med bytesmaterial. Bytet kunde börja i oktober 1945 och följdes av lyckönskningstelegram från den finska bytesföreningen. Även om den finska katalogen ofta var tillämplig i fråga om poängbedömning etc, så krävdes många kvällar för att granska och poängsätta material, räkna ut poänginnehav och göra sammanställningar.

1941-12-14 invaldes lepidopterologen Sixten Faugert i Entomologiska föreningen och på dagen ett år senare coleopterologen T-E Leiler. Faugert kom att hela tiden arbeta träget med fjärilsbytet och blev efter Nordstrands död 1947 bytesföreståndare, medan Leiler samtidigt övertog skalbaggsbytet efter Lindroth. Genom att lämna in sällsynta arter försökte föreståndarna göra bytet attraktivt och Leiler stod i stort sett ensam för högpoängarna i skalbaggsbytet. Det förekom tyvärr att några bytare skickade in ett stort antal enpoängare utan bytesvärde för att få högt poängtal. På möten i Entomologiska föreningen 1950–1951 bad Faugert förgäves om hjälp med fjärilsbytet, varefter han med väl motiverade hälsoskäl avgick som föreståndare. År 1953 tillsatte Entomologiska föreningen en kommitté, som skulle rädda bytet med hjälp av nya regler, men inga medhjälpare ställde upp. Skalbaggsbytet hölls dock vid liv ytterligare några år genom skalbaggssamlare i landsorten, men 1959-10-26 föreslog Leiler på möte i föreningen att bytet skulle avvecklas helt. Arbetet med att återställa insekterna till rätt ägare blev en delikat uppgift.

Både ungdoms- och bytesverksamheten var barn av krigets isolering och bytet i Sverige kom i gång för sent för att bli lika etablerat som i Finland. För den däri medverkande generationen ungdomar kom dock dessa år att bli nyttiga och oförglömliga. Tydligt framgår också hur strömmen sinade i batteriet, då Lindroth och senare Landin flyttade till Lund. Som revisor i Entomologiska föreningen kunde Leiler år 1949 anmäla 457 medlemmar. En ny period vidtog i föreningen, bla med sammanträdesbeslut 1955-04-25 om allmän titelbortläggning.

Tor-Erik Leiler, Sörgården 135, 18631 Vallentuna